

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ**LEGAL ASPECTS OF IMPROVING THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY IN UKRAINE**

Єрофєєнко Л.В., к.ю.н.,

доцент кафедри правового регулювання економіки

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

У статті охарактеризовано нормативні підходи до визначення поняття «інтелектуальна власність». Виявлено основні проблемні питання захисту права інтелектуальної власності в Україні, які проявляються в: недосконалості законодавства; відсутності створення ефективної системи збору та виплати винагороди авторам, виконавцям, виробникам фонограм, виробникам відеограм; відсутності спеціальних форм податкової звітності для організацій колективного управління правами; відсутності системи економічних стимулів (податкових, кредитних, страхових); «патентній міграції» тощо. Зазначено можливі ризики у відсутності правової охорони ОІВ за кордоном у процесі експорту продукції та технологій. Проаналізовано зміни до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями. Наголошено на впорядкуванні національного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності та необхідності адаптації національного законодавства до правової системи Європейського Союзу з цього питання. У зв'язку зі зростанням важливості права інтелектуальної власності як юридичного явища та загальносвітової тенденції збільшення кількості справ щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в період економічного підйому акцентовано на необхідності появи та функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який би розглядав справи про порушення прав інтелектуальної власності. Запропоновано законодавчо вирішити питання закордонного патентування винаходів та необхідності посилення юридичної відповідальності за порушення у сфері інтелектуальної власності, зокрема щодо поширення піратської продукції. Зазначено організаційно-правові недоліки процедури захисту прав інтелектуальної власності, запропоновано способи, які допоможуть вирішити проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: інтелектуальна власність, захист, законодавство, правова охорона, патентування винаходів.

The article describes the normative approaches to the definition of "intellectual property". The main problematic issues of protection of intellectual property rights in Ukraine are revealed, which are manifested: in the imperfection of the legislation; in the absence of creating an effective system of collection and payment of remuneration to authors, performers, producers of phonograms, producers of videograms; in the absence of special forms of tax reporting for organizations of collective management of rights; lack of a system of economic incentives (tax, credit, insurance); in "patent migration", etc. Possible risks in the absence of legal protection of IPR abroad in the export of products and technologies are indicated. The changes to some legislative acts of Ukraine concerning strengthening of protection and protection of the rights to trademarks and industrial designs and struggle against patent abuses are analyzed. Emphasis is placed on streamlining national legislation in the field of protection of intellectual property rights and the need to adapt national legislation to the legal system of the European Union on this issue. In connection with the growing importance of intellectual property rights as a legal phenomenon and the global trend of increasing the number of cases for the protection of intellectual property rights during the economic boom, emphasis was placed on the need for the Supreme Court of Intellectual Property to consider cases on infringement of intellectual property rights. It is proposed to legislatively address the issue of foreign patenting of inventions and the need to strengthen legal liability for infringements in the field of intellectual property, in particular regarding the distribution of pirated products. The organizational and legal shortcomings of the procedure for protection of intellectual property rights are indicated, a number of ways are proposed to help solve the problems of protection of intellectual property rights in Ukraine.

Key words: intellectual property, protection, legislation, legal protection, patenting of inventions.

Пріоритетами для соціально-економічного зростання кожної країни є ступінь розвитку та продуктивності інтелектуальної, творчої діяльності та рівень її інтенсивності, що своєю чергою дозволяє вивести державу на якісно інший щабель. Поступальний розвиток суспільства дає змогу констатувати, що однією з невід'ємних складових частин цього процесу є підвищення (як кількісне, так і якісне) інтелектуального потенціалу нації. Перш за все мається на увазі активне застосування науково-технологічних новацій, які зумовлюють зростання обсягів та якості виробництва та споживання. У сучасному світі важко уявити собі прогрес людини і сукупностей людей у різних сферах (культури, промисловості, охорони здоров'я тощо) без духовного розвитку суспільства та належного науково-технічного забезпечення. Обидва процеси є взаємопов'язаними та взаємозалежними одночасно.

Нині в Україні нагальною є потреба створення та реалізації адекватної моделі асиміляції інтелектуального потенціалу нації у внутрішній і міжнародній ринки, а також забезпечення системи ефективного захисту права інтелектуальної власності. Але при цьому варто врахувати не тільки українську специфіку формування і розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності, а й відповідний іноземний досвід, зокрема, щодо створення сучасного правового поля та запровадження дієвих механізмів реалізації правових норм [1].

Постановка проблеми. Нині розумова діяльність набуває дедалі більшого значення в різних видах діяльності суспільства. Саме тому в багатьох розвинутих країнах її розглядають як одну з головних складових частин національного багатства. Безумовно, творча діяльність людини має велику цінність і потребує всебічного правового регулювання та захисту з метою впорядкування суспільних відносин, які виникають у процесі діяльності людини, що супроводжується інтелектуальними здібностями. Результат такої діяльності обов'язково стає особистим немайновим правом особи, яке охороняється, гарантується та забезпечується державою.

В Україні захист інтелектуальної власності зумовлюється прийняттям нормативно-правових актів, в яких встановлюються, насамперед, обов'язкові правила поведінки для фізичних та юридичних осіб, які виступають учасниками відносин у сфері інтелектуальної власності. Але ця система захисту – це не тільки норми права, тому що важливим є також сам механізм реалізації правових норм на практиці, його ефективність, щоб права, свободи та законні інтереси осіб або не були порушені, або були захищені належним чином та компенсовані адекватно в разі їх порушення.

Хоча нині в Україні більш-менш вже сформована нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності та надалі ще відбувається реформування законодавства,

але, на жаль, незважаючи на це, залишається велика кількість неврегульованих питань, які потребують наукового дослідження. Цим визначається актуальність і підвищений інтерес до цієї галузі науки й практики.

Аналіз наукових досліджень. Питання, пов'язані зі станом розвитку відносин інтелектуальної власності, різнобічні її аспекти в Україні та за кордоном перебувають у центрі уваги спеціалістів у цій галузі: Г. Андрощука, Г. Боуена, О. Бутнік-Сіверського, С. Довгого, В. Дроб'язко, Л. Едвінсона, В. Жарова, К. Ідріса, В. Клявіна, О. Орлюка, О. Підопригори, Б. Прахова, О. Святоцького та інших авторів. Однак проблеми, пов'язані із захистом інтелектуальної власності як у нашій країні, так і у всьому світі, вийшли на перший план і стали вже не просто юридичним питанням, а й питанням виживання бізнесу, яке потребує наукового дослідження, з урахуванням реформування та вдосконалення чинного законодавства.

Метою статті є виявлення проблем захисту прав у сфері інтелектуальної власності, визначення пропозицій щодо вдосконалення законодавства з цього питання.

Викладення основного матеріалу. В умовах сьогодення інтелект, знання і творчий потенціал людини дедалі більше стають визначальними факторами розвитку українського суспільства. Переформатовано орієнтири, основні соціальні цінності, де фокусування сучасного цивілізованого світу зводиться до людини, її прав та свобод. Так, ч. 2 ст. 41 Конституції України передбачено право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Згідно з ч. 2 ст. 54 Конституції, громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [2].

Цивільний кодекс України визначає поняття «право інтелектуальної власності», відображає його співвідношення з правом власності на річ, визначаються об'єкти, суб'єкти права, зміст майнових і особистих немайнових прав інтелектуальної власності, підстави їх виникнення, умови використання об'єктів інтелектуальної власності і передачі прав на них, визначаються наслідки порушення права інтелектуальної власності і способи судового захисту.

Нормативно термін «інтелектуальна власність» закріплено на міжнародному рівні в Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Відповідно до ст. 2 цієї Конвенції, «інтелектуальна власність» містить права, що належать до літературних, художніх і наукових творів, виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телепередач, винаходів у всіх сферах діяльності людини, наукових винаходів, промислових зразків, торговельних марок, фірмових найменувань і комерційних позначень, захисту від недобросовісної конкуренції, а також всі інші права, які є результатом інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній та художній сферах [3].

Але, аналізуючи визначення поняття, запропоноване в Конвенції, варто акцентувати на тому, що вона не регламентує саме поняття інтелектуальної власності, натомість містить перелік прав особи, які позначають право інтелектуальної власності, тобто є результатом інтелектуальної діяльності людини в різних сферах суспільного життя.

Під інтелектуальною власністю необхідно розуміти не сам продукт інтелектуальної діяльності людини як такий, а право власності на певні категорії результатів інтелектуальної діяльності. Ці результати, з одного боку, потребують правової охорони, а з іншого боку мають інтелектуальний, творчий характер. І саме право на результати творчої, інтелектуальної діяльності, що мають об'єктивну новизну, є інтелектуальною власністю як такою [1].

Питання розробки ефективної системи захисту інтелектуальної власності у світі давно вже вийшли на перший план і стали не суто юридичною чи комерційною проблемою. На передній план нині виходять питання політики через всеохоплюючий характер «інтелектуалізації сучасності». І це, звичайно, вимагає зміни парадигми підходів до її вирішення. Все це призводить до того, що вироблення пріоритетів стимулювання розвитку та охорони інтелектуальної власності стають головною серцевиною усього комплексу політико-правових та економічних відносин, а також невід'ємною складовою частиною економічної безпеки як всередині кожної цивілізованої країни, так і в міжнародних відносинах.

Складність розв'язання зазначених проблем полягає в надзвичайно високому ступені динамічності й різнобічності відносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Зміст поняття «інтелектуальна власність» та його структура постійно розширюються і якісно оновлюються. Відносини, що виникають у зв'язку з цим, тісно пов'язані з найновітнішими технологіями – не лише в сенсі об'єкта цих відносин, але й їх регулювання та захисту, застосування нових підходів до забезпечення прав власності [4].

Станом на 2021 рік в українській державі поки що зберігається достатньо високий рівень інтелектуального потенціалу. Він спроможний продукувати наукові ідеї, які будуть користуватися попитом на міжнародній арені. Проте слід констатувати, що, на превеликий жаль, щороку наша країна втрачає можливість забезпечити ефективно використання цього потенціалу на шляху її інноваційно-інвестиційного розвитку та переходу до нового технологічного укладу виробництва. Без реалізації державної політики в цьому напрямі, її активної проєвропейської позиції щодо Лісабонської стратегії, Стратегії Європа 2020 – ініціатива Інноваційний союз, Дублінської декларації 2013 р. – Відкриті інновації 2.0, Європейської хмарної ініціативи, Стратегії єдиного цифрового ринку, визначення чітких пріоритетів та особливо збільшення витрат на проведення наукових досліджень і розробок, удосконалення способів та гарантій захисту прав винахідників усі подальші прагнення будуть марними.

Варто акцентувати на тому, що нині в національній економіці превалюють досить несприятливі умови не лише для самої винахідницької діяльності, а й для ефективного застосування винаходів за їх призначенням. І проблеми пов'язані не тільки з реформуванням законодавства, а й реформуванням всієї системи охорони прав інтелектуальної власності. Так, національне законодавство у сфері інтелектуальної власності досі не узгоджено з Цивільним кодексом України (згідно з прикінцевими та перехідними положеннями кодексу мало бути зроблено ще до 01.04.2003 р.) та законодавством Європейського Союзу. До цього часу законодавчо не врегульовані питання охорони наукових відкриттів, комерційної таємниці, раціоналізаторських пропозицій, фірмових найменувань, баз даних, порід тварин, діяльності патентних повірених, фольклору, народних художніх промислів і традиційних знань [4].

Чимало існує проблем у розробці та впровадженні оптимальної системи збору та виплати винагороди авторам, виконавцям, виробникам фонограм, виробникам відеограм, не запроваджено спеціальних форм податкової звітності для організацій колективного управління правами, крім щорічного звіту про їхню діяльність, не передбачена відповідальність за неподання звітності та подання фінансових звітів не тільки широкому загалу, а і відповідальному міністерству, яким в Україні є Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Все це вкрай негативно впливає на розвиток ринку авторського права і суміжних прав. Рівень збору винагороди за використання в країні творів, виконань, фонограм, відеограм є показником тінювого використання об'єктів авторського права і суміжних прав.

Також відсутня цілісна система правового забезпечення економічної підтримки (податкових, кредитних, страхових та інших засобів) у сфері створення та комерціалізації об'єктів права промислової власності з метою формування цивілізованого ринку цих об'єктів. Зокрема, не визначені мінімальні ставки винагороди винахідникам, авторам за використання об'єктів патентного права, не запроваджені механізми державної підтримки закордонного патентування винаходів, створених завдяки бюджетним коштам, відсутня методика визначення розміру шкоди, завданої порушенням прав на об'єкти промислової власності [4].

Чимала кількість потенційно значущих винаходів, отриманих українськими винахідниками, заявляються напряму в патентні відомства іноземних країн без подання попередньо заявки в патентне відомство України. Зростає несанкціонований витік винаходів з України, відбувається так звана «патентна міграція». Рівень патентів-втікачів становить 10–12% щорічного обсягу патентування. Найбільш ризикові сектори міграції – медичні препарати, ІТ-технології (системи та обладнання), фармакологія. Розширюється географія міграції: Російська Федерація (51%), США (11%), Південна Корея (9%), Тайвань (3%), Німеччина (2%) [5].

Така ситуація вказує на наявність можливих ризиків не тільки для творців та власників прав на об'єкти інтелектуальної власності, а й для держави загалом. Вбачаються можливі ризики також у відсутності правової охорони ОІВ за кордоном у процесі експорту продукції та технологій, а саме: втрата виключних прав експортерів на свою продукцію на іноземних ринках; можливість законного використання чи копіювання технологій або продуктів третіми особами; падіння доходів експортерів та зменшення їх частки на іноземних ринках; порушення експортерами виключних прав третіх осіб; судові позови до експортерів; заборона виробництва чи продажу продукції експортерів, конфіскація продукції як контрафактної. З огляду на такі обставини, питання закордонного патентування винаходів фактично стає загальнодержавним завданням, оскільки дозволяє забезпечити пріоритет України в досягненнях науки та високотехнологічному виробництві, підвищити міжнародну репутацію України у сферах науки та виробництва наукомісткої продукції, забезпечити контроль за поширенням військових, спеціальних і подвійних технологій, перешкоджати «патентній експансії» з боку іноземних учасників ринкових відносин, підвищити теперішню та майбутню конкурентоспроможність національних інноваційних компаній на світовому ринку, сприяти створенню національного високотехнологічного ринку, забезпечити конкурентну спроможність (особливо в галузях, пов'язаних із розробкою, виробництвом, продажем озброєння та військової техніки) [4].

Характерною для України є недооцінка в суспільстві значимості захисту прав інтелектуальної власності. Таке явище є значною мірою наслідком культурно-етичної спадщини минулого, коли в суспільстві переважала державна власність на результат творчості, а результати діяльності в науковій та культурній сферах вважалися надбанням усього народу. Це передусім вказує на те, що деформація правових понять у значній частині громадян підтримується невібагливістю їх вимог до якості пропозиції, що є нормою для малозабезпечених верств населення.

Непоодинокими є випадки, коли через низьку правову та економічну культуру суб'єкти науково-технічної та економічної діяльності добровільно відмовляються від використання наявних механізмів захисту своїх прав та інтересів як власники інтелектуальних здобутків.

Проблеми забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні істотно визначаються значною нестачею кваліфікованих фахівців із цих питань, що потребують великого обсягу спеціальних теоретичних знань та практичного досвіду.

Обмежена платоспроможність населення України призводить до того, що в низці сфер, особливо щодо комп'ютерних програм, баз даних, аудіовізуальної продукції, діють стимули до споживання продукції, виготовленої з порушенням прав інтелектуальної власності, а зацікавленість в її виготовленні та поширенні зумовлюється одержанням високих прибутків, що стає можливим внаслідок недотримання прав інтелектуальної власності та несвоечасного застосування заходів цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності [6].

21 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» (законопроект № 2258) та Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства» (законопроект № 2259) [7].

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями», серед іншого, передбачає:

щодо торговельних марок: доповнення переліку об'єктів торговельної марки такими позначеннями, як форма товарів та їх пакування; уточнення підстав для відмови в наданні правової охорони позначенню; можливість реєстрації колективної торговельної марки; уточнення порядку надання правової охорони за міжнародною реєстрацією; закріплення п'ятирічного строку невикористання торговельної марки як підстави для дострокового припинення дії свідоцтва на торговельну марку; посилення санкцій за порушення прав на торговельні марки, зокрема, застосування разового грошового стягнення за рішенням суду (від 10 до 50 тис. мінімальних заробітних плат) замість відшкодування збитків за неправомірне використання торговельної марки;

щодо промислових зразків: додатковий критерій охороноздатності – індивідуальний характер; зміна виду охоронного документа з патенту на свідоцтво; збільшення строку чинності прав на промисловий зразок із 15 років до не більше 25 років; уточнення умов надання правової охорони промислового зразку; правова охорона незареєстрованих промислових зразків за умови їх доведення до загального відома на території України; посилення санкцій за порушення прав на промисловий зразок, зокрема, застосування разового грошового стягнення за рішенням суду (від 10 до 50 тис. мінімальних заробітних плат) замість відшкодування збитків за неправомірне використання промислового зразка; адміністративний спосіб боротьби з патентними зловживаннями («патентним тролінгом») шляхом визнання недійсними свідоцтв на промислові зразки в Апеляційній палаті ("post-grant opposition").

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства», зокрема, передбачає:

щодо винаходів та корисних моделей: зміни в переліку об'єктів, на які поширюється правова охорона: об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо), процес (спосіб), а об'єктом корисної моделі – лише пристрій або процес (спосіб); розширений перелік об'єктів, на які не поширюється правова охорона; перелік об'єктів, які можуть бути визнані такими, що явно впливають із рівня техніки, а тому не мають винахідницького рівня, наприклад, нові форми відомого з рівня техніки лікарського засобу, якщо вони істотно не відрізняються за ефективністю; можливість подання будь-якою особою мотивованого заперечення проти заявки протягом шести місяців від дати публікації відомостей про заявку на винахід; уточнення порядку надання додаткової охорони прав на винаходи (об'єктом якого є активний фармацевтичний

інгредієнт лікарського засобу, процес застосування лікарського засобу тощо); розширення переліку прав та обов'язків суб'єктів прав на винаходи (корисні моделі); можливість визнання прав на винахід і корисну модель недійсними в адміністративному порядку ("post-grant opposition") [7].

Велика надія покладається на те, що зазначені закони забезпечать досягнення в Україні європейського рівня охорони прав інтелектуальної власності, впровадження ефективного механізму їхнього захисту та призведуть до покращення інвестиційного клімату.

Незважаючи на помітний прогрес, досягнутий останніми роками у сфері законодавчого забезпечення правової охорони інтелектуальної власності, на думку міжнародних експертів, її недосконалість все ще є одним із чинників, який перешкоджає створенню в Україні ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності [6]. Так, занепокоєння ЄС, США та інших інвесторів викликає правозастосування – незадовільний стан рівня захисту прав інтелектуальної власності в Україні та, як наслідок, їх порушення в масовому масштабі. Вирішення цих проблем лежить у площині взаємодії між усіма органами виконавчої та судової гілки влади, діяльність яких пов'язана зі сферою інтелектуальної власності: Міністерство внутрішніх справ України, Антимонопольний комітет України, Служба безпеки України, Фіскальна служба, суди тощо.

Президентом України 29 вересня 2017 року видано Указ «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» (ІР-Суду), що стало важливим етапом сучасної судової реформи, спрямованим на вдосконалення функціонування судової системи загалом, а також системи захисту прав інтелектуальної власності [8].

Необхідність появи Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні зумовлена, зокрема, такими факторами: зростання важливості права інтелектуальної власності як юридичного явища та загальносвітова тенденція збільшення кількості справ щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в період економічного підйому; нерівномірна кількість спорів, пов'язаних з інтелектуальною власністю, що розглядають судді в різних регіонах України, впливає на якість результату розгляду справи; проблема розмежування юрисдикцій під час розгляду спорів цієї категорії (нині спори з питань інтелектуальної власності розглядаються місцевими загальними судами, господарськими та адміністративними судами); достатня кількість підготовлених суддів, які отримали вищу освіту у сфері інтелектуальної власності; сформоване законодавство у сфері інтелектуальної власності, зокрема наявність нормативно-правових актів, що роз'яснюють алгоритм вирішення питань зазначеної категорії спорів [4].

Доцільність і своєчасність заснування в Україні такої спеціалізованої судової установи полягає в тому, що, по-перше, такий суд має бути сформований як окрема судова установа, яка розглядатиме усі спори, пов'язані з інтелектуальною власністю і розглядатиме справи, які зараз розглядаються в порядку господарського, цивільного, кримінального та адміністративного судочинства. Варто підкреслити, що Суд із питань інтелектуальної власності має розглядати не лише спори, пов'язані з промисловою власністю, але й спори, пов'язані з порушенням авторських і суміжних прав. Крім того, подібна судова установа в Україні має розглядати питання порушення патентних прав та інших прав, що притаманні праву інтелектуальної власності, а не лише питання кваліфікації в набутті патентних прав, як це прийнято в подібних європейських структурах.

По-друге, заслуговує на увагу пропозиція сформувати суддівський корпус не лише з професійних суддів, але й суддів-фахівців із технічною освітою, які мають діяти на однакових засадах і мати однакові повноваження з суддями-юристами. Паралельно необхідно впровадити закріплені Конституцією України принципи колегіального

розгляду спорів такими суддями та запровадити в утворених спеціалізованих судах колегіальний порядок вирішення спорів за участю спеціалістів із технічною освітою. Такий склад суду успішно зарекомендував себе в розвинутих країнах, зокрема в Німеччині та Швейцарії, де суди складаються з панелей суддів (як юристів, так і технічно кваліфікованих фахівців). Відповідна практика є корисною для впровадження в Україні, адже вона дає змогу скоротити витрати на провадження у справі, а взаємодія суддів-юристів та суддів-патентознавців забезпечує винесення особливо якісних рішень.

По-третє, існує позиція щодо необхідності віднесення до підвідомчості такого суду спорів, пов'язаних із захистом економічної конкуренції у сфері захисту прав інтелектуальної власності, які зараз вирішуються Антимонопольним комітетом України та про які йдеться у ст. 9 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [4].

Наявність сучасної, міжнародно визнаної системи інтелектуальної власності є необхідним елементом для досягнення високого економічного та соціального розвитку будь-якої держави. Охорона інтелектуальної власності сприяє використанню та подальшому розвитку винахідницьких і творчих талантів та досягнень, підтримує та зберігає національний потенціал у сфері інтелектуальної діяльності та залучає інвестиції, стабілізуючи економічний стан, при якому як вітчизняні, так і зарубіжні інвестори можуть бути впевнені в тому, що їх права будуть поважатись. Створення саме такої системи має особливе значення для України – країни зі значним науково-технічним та інтелектуальним потенціалом [9].

Висновки. Нині в Україні більш-менш вже сформована нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності, проте й до цих пір ще залишається досить великі сектори неврегульованих відносин та проблем. Серед проблем забезпечення охорони права інтелектуальної власності найбільш актуальними є протидія випуску та обігові піратської продукції, в тому числі створення вебсайтів виключно для поширення піратських матеріалів, використання контрафактних та підроблених товарів, які завдають великих збитків бюджету, а також великої шкоди іміджу країни, тривалість оформлення патенту та товарної марки, охорона комп'ютерних програм та баз даних, охорона виробників аудіовізуальної продукції, охорона знаків для товарів та послуг (товарних знаків), відсутність належного інформаційного забезпечення діяльності в галузі охорони інтелектуальної власності тощо.

За останні роки неймовірно збільшилися обсяги глобальної міграції кваліфікованих фахівців (зокрема науковців і винахідників). Це нині сприймається як серйозна загроза економічній безпеці та майбутньому нашої держави.

Стосовно питання закордонного патентування винаходів, воно фактично стає загальнодержавним завданням, оскільки дозволяє забезпечити пріоритет України в досягненнях науки та високотехнологічному виробництві; підвищити міжнародну репутацію України у сферах науки та виробництва продукції; забезпечити контроль за поширенням військових, спеціальних і подвійних технологій; перешкоджати «патентній експансії» з боку іноземних учасників ринкових відносин; підвищити теперішню та майбутню конкурентоспроможність національних інноваційних компаній на світовому ринку; сприяти створенню національного високотехнологічного ринку; забезпечити конкурентну спроможність (особливо в галузях, пов'язаних із розробкою, виробництвом, продажем озброєння та військової техніки), що нині для України є дуже нагальним витребуванням.

Держава має підтримати закордонне патентування винаходів шляхом запровадження організаційно-економічного механізму, оскільки це вагомий стимул для здійснення наукових досліджень і розробок, підтримки експорту високотехнологічної продукції та забезпечення рівних умов

конкуренції для українських компаній на світових ринках, адже зростання кількості патентування розробок українських компаній та їх подальша оцінка як нематеріальних активів підвищить розмір чистих активів та основного капіталу компаній. Також необхідно передбачити законодавчі санкції за порушення порядку закордонного патентування.

Нагальною необхідністю є поява та функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, яка зумовлена зростанням важливості права інтелектуальної влас-

ності як юридичного явища та загальносвітової тенденції збільшення кількості справ щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в період економічного підйому.

І, насамкінець, необхідно вдосконалити механізм правового забезпечення інституту запобіжних заходів у разі порушення прав інтелектуальної власності, а також провести модернізацію законопроектів щодо узгодження законів України у сфері охорони інтелектуальної власності із положеннями Цивільного кодексу України та законодавства ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування : практ. посіб. / Доріс Лонг та ін. Київ : «К.І.С.», 2007. 448 с.
2. Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / *Верховна Рада України*. Харків : Право, 2016. 82 с.
3. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності: підписана у Стокгольмі 14 липня 1967 року та змінена 2 жовтня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text.]. (дата звернення 12.08.2021)
4. Інтелектуальна власність: юридична форма – економічний зміст. *Юридична газета онлайн*. URL: <https://jur-gazeta.com/interview/intelektualna-vlasnist-yuridichna-forma--ekonomichniy-zmist.html> (дата звернення 12.08.2021)
5. Про проведення парламентських слухань на тему «Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку» : Постанова ВРУ від 8 лютого 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2291-19#Text> (дата звернення 12.08.2021)
6. Про Рекомендації парламентських слухань "Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування" : Постанова ВРУ від 27 червня 2007 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2007. N 45. Ст. 524
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями : Закон України від 21 липня 2020 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2020. № 51. Ст. 481
8. Патентна активність українських винахідників за кордоном: вплив на економічну безпеку. *Юридична газета онлайн*. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/patentna-aktivnist-ukrayinskih-vinahidnikiv-za-kordonom-vpliv-na-ekonomichnu-bezpeku.html> (дата звернення 12.08.2021)
9. Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні / Міністерство юстиції. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4487 (дата звернення 12.08.2021)